

A Tuzson János Botanikus Kert története és részletes bemutatása

A *Tuzson János Botanikus Kert* a gyönyörű Sóstói erdő szomszédságában, a Nyíregyházi Egyetem épületeinek ölelésében található Nyíregyházán. Létrehozásának gondolata tulajdonképpen már a Tanárképző Főiskola 1962-es alapításakor megfogalmazódott. Dr. Pál Miklós akkori igazgató-helyettes 1970 novemberében jelentette be, hogy az országos és a megyei szervek elfogadták a tízholdas arborétumnak és botanikus kertnek a tervét. 1972-ban a Felsőtiszai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság kezelésében lévő és Nyíregyháza város belterületén fekvő 4,5 ha erdő területet átadta arborétum létesítés céljára a Tanárképző Főiskola részére. A tényleges építés kezdete 1973-re nyúlik vissza. A rendkívül lelkes tanszéki kollektíva áldozatkész munkájával, az oktatási intézet támogatásával, valamint sokrétű társadalmi segítséggel megkezdődhetett a munka.

A tervszerű, gondos, s hozzáértő tevékenység eredményeképpen a létesítmény napjainkra az egyik legszebb lett hazánkban. A Botanikus Kert 1984-ig a Növénytan Tanszék szerves része volt, és azóta is szoros kapcsolatban áll vele, annak „élő laboratóriuma”. A gyakorlat bebizonyította, hogy az oktató - nevelő munkában éppúgy szükség van a kertre, mint a környezet- és természetvédelem területén, s ez a szerep nem is helyettesíthető mással. 1984-ig elkészült a rendszertani terület, a tó és környéke, a sziklakert, a különböző növénytársulásokat bemutató erdőterület, két faház, két nagyméretű fóliaház, valamint a kert víz- és villanyrendszere. A pálmaház első részét 1984-ben, a kaktuszházat 1992-ben, a mediterránházat pedig 1997-ben adták át a rendeltetésének. 1990-ben megalakult a Kaktuszház Alapítvány, mely azóta is nagy segítséget nyújt a kert fejlesztéséhez.

A fejlődésre jellemző a rendszeresen kiadott magcsere katalógus (INDEX SEMINUM), melynek segítségével több, mint 10 éve tart fenn tudományos, valamint a beszerzéseket és cseréket is szolgáló kapcsolatot 250 társintézménnyel szerte a világon.

1998-ban nyilvánították helyi Védett Természeti Hellyé és területe 4,5 hektárról 5,6 hektárra növekedett. Ezt az új kertrészt, valamint egy ugyanilyen nagyságút a régiékből - azaz összesen 2,2 hektárt - eredeti növénytársulással, gyöngyvirágos, zárt homoki tölgyessel telepítették be. 2002-ben – pályázati forrásokból – lehetőség nyílt a főépület-együttes bővítésére, s a berendezések korszerűsítésére. A kétszintessé váló objektum összes területe már meghaladja a 200 négyzetmétert. Kialakításra került többek között az előadóterem, a laboratórium, a „Hortobágyi Tibor Emlékszoba” és a szociális blokk. Elkészült a Tuzson János Botanikus Kert gyűjteményét bemutató CD is, amely a virtuális laboratórium célját valósítja meg. Ma már a növények fajszáma a 3.500-at, a látogatók száma a 20.000 főt meghaladja.

A Nyíregyházi Egyetem Botanikus Kertje – megalakulásának 30. évfordulóján – 2002. május 9-én vette fel Dr. Tuzson János botanikus akadémikus nevét. Ő az a tudós, aki a Bátorliget körüli értékes területek felfedezésével a Nyírséget kiemelte a többi tájegység közül és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét pedig botanikai szempontból európai hírűvé tette!

A fejlődés nem állt meg. 2005-ben egy trópusi haszonnövényház épült, amelyben most már a nagyközönség számára is megtekinthető a legendás levélméretű amazonasi tündérrózsa (*Victoria amazonica*).

Victoria amazonica a Tuzson János Botanikus Kertben

Még ebben az évben került átadásra az „Élet fája” nevű bemutatópark, melyben minden tavasszal hagymás növények (tulipán, nárcisz, jácint), nyáron pedig egyynyári dísznövények fajtabemutatója látható. A 2006-ban átadott Látványhíd ezen növénykompozíciók más távlatból történő megcsodálását teszi lehetővé. 2007-ben a még üresen álló területen Ázsia, Kína-Japán növényeit bemutató kertrész (Japánkert) készült el.

Japánkert a Tuzson János Botanikus Kertben

2009-ben az 550 óriás tujából álló Labirintus és az oktató-szórakoztató Huszár-Játszókert átadása volt fontos állomás a kert életében. 2010-ben a Sziklakert átépítése szerepelt napirenden, ahol közel 6000 növény kapott helyet. 2012-ben pedig egy több mint 100 fajt bemutató Rózsakerttel bővült a látnivalók száma a Botanikus Kertben. A 2014.-ben befejeződött KEOP 3. 1. 3. pályázati támogatás keretén belül felújításra kerültek a kert vizes élőhelyei, a patakmeder, a tó, valamint az öntözőrendszer. Új *ex situ* növénynevelő és szaporító szoba épült, illetve a növényállomány is több száz taxonnal bővült.

Aki egyszer már megfordult itt az tudja, érdemes ide ellátogatni, s természetes közegében rácsodálkozni a növényvilág ritka szépségeire. Minden évszakban érdemes betérni, hiszen bármikor csodálatos látnivalókat kínál mind a szabadföldi, mind az üvegházakban található páratlan gyűjtemény.

Séta a botanikus kertben

Szabadszíki terület, Eurázsia és Észak-Amerika mérsékelt égövi növényei

Főbejárat

A botanikus kert déli oldalán, a Japánkert mellett az újonnan kialakított főbejáraton részen új, közel 50 méteres kapu került felállításra. Ennek egyes elemei korábban a Nyíregyházi Egyetem Sóstói úti bejárataként funkcionáltak. A díszes építmény faszerkezete a pergola futónövények bemutatójaként is szolgál. Láthatunk rajta pl. golgotavirágot (*Passiflora* sp.), lilaakácot (*Wisteria sinensis*), és hajnalkát (*Ipomoea* sp.) is virágozni. Belső részébe különböző színű és méretű virágú dália és árnyékliliom gyűjteményt lehet megtekinteni.

A kapun került elhelyezésre az elektromos ismertető tábla. Ennek segítségével könnyen tájékozódhatunk a Botanikus Kertben található legkülönlegesebb növények jellemzőiről.

Japánkert

A Botanikus Kert főbejáratától jobbra, a Látványparkkal szemben és az új üvegház épülete mögött lévő szabad területen került kialakításra a Japánkert. Az évezredek hagyományokkal rendelkező és azokat máig megőrző japán kultúrában nagy szerepet játszik a természet és annak kapcsolata az emberrel.

A Japánkert közepén kialakított tóban sokszínű tündérrózsák és lóbuszok kaptak helyet. Eredeti ázsiai növényeket ajándékozott a Vácrátóti ÖBKI Botanikus Kert erre a területre. Látható a kínai mamutfenyő vagy ősfenyő (*Metasequoia glyptostroboides*), mely ősszel vörösödő lombját lehullató, hazájában 60 méter magasra növő fa. 1941-ben fedezték fel Kínában, előtte csak kövületekből ismerték és rég kihaltak vélték. Több egyede látható a liliumfának (*Magnolia x soulangeana*). Virágai rózsaszínűek, húsos szirmúak, tulipánszerűek, ezért – tévesen - tulipánfa néven is emlegeti a nagyközönség. Április végén - május elején virágzik. A madárbirs (*Cotoneaster horizontalis*) ősszel élénkpiros terméseivel díszít. A Japánkertet bambusz (*Phyllostachys* sp.) veszi körbe, jól kiemeli a pagoda és a híd pirosas színét.

A Látványpark

2005 nyarán készült el a kb. 600 négyzetméteres Látványpark. Ebben – cölöpök segítségével – egy hatalmas fa alakzat került kialakításra. Ennek az „Élet fá”-nak nevezett területnek az a különlegessége, hogy lombkoronáját mindig változatos virágok adják. Évente többször is megújul a Látványpark. A szimbolikus fa fölött egy híd húzódik végig, hogy a látogatók ne csak egyesével, hanem összehatásukban is megtekinthessék a dísznövények színkavalkádját.

Tavasszal íriszek virágoznak. A magyarul szakállas nőszirmoknak (*Iris barbata*) nevezett amerikai faj 170 nemesített változata tekinthető meg az ágyásokban. Ennek a különösen nagyvirágú fajtának színösszetétele a fehértől a sötétliláig terjedhet és lehetnek egyszínű és tarka változatai is.

Mellettük a sásliliom (*Hemerocallis* sp.) 50 fajtája várja a látogatókat. Tökocsányon megjelenő, csillag alakú, liliumszerű virágai többnyire június-augusztusban nyílnak; mindegyik virág csak egy napig. Állandóan új bimbókat hoz, így a virágzás hetekig tart. Később 60 fajta kaktusz, ékszer és pompom dália (*Dahlia* sp.) virágzik az első fagyokig. Tehát a Látványpark szinte egész évben mindig megújulva várja közönségét élő növények virágainak hihetetlen színkompozícióival.

Kövirózsa gyűjtemény

A Látványparkkal szemben a szabadföldi területen, a Kaktuszház oldalában látható Magyarország legnagyobb (min. 300 faj és fajta) és legszebb Kövirózsa- (*Sempervivum* spp. és *Jovibarba* spp.) gyűjteménye, melyet Dr. Pásztor Lajos adományozott a kertnek. Nincs olyan más növénynemzetség, amelynek tagjaiból egy egészen kis területen ekkora változatosságú növénygyűjtemény állítható össze, mint a kövirózsákból. Hazánkban 4 fajuk él vadon. A többi 60-70 kövirózsafaj és számtalan szép fajtái Afrikától Európán át Törökorszáig, Iránig akár a 3000 méteres magasságok között egyaránt megtalálhatók mészkövön és ösközeten.

Óriások ligete

Az épület és a nyírfaerdő mellet tovább sétálva, egy kis tisztáshoz érkezünk. Közben az út baloldalán egy égeres-nyíres vegetációt láthatunk. Tavasszal a patakparton egy szinte összefüggő fehér virágszőnyeget figyelhetünk meg, amelyet a tözike (*Leucojum vernum*) több ezer példánya alkot. A nyírfák alatt a szintén védett hóvirágok (*Galanthus nivalis*) és kárpáti sáfrányok (*Crocus heuffelianus*) bújnak ki egyesével, amint olvadni kezd a hó.

Egyenesen haladva közvetlenül előttünk teljes pompájában az óriás hegyi mamutfenyő (*Sequoiadendron giganteum*) magasodik. Ez a növény a világ egyik legmagasabb és egyben legnagyobb tömegű növénye is. A világon a legmagasabb példány belőle 83 méter, a legidősebb példány pedig 3500 éves. A jégkorszak előtt még jószerével az egész északi féltekét borították erdőikkel. A hegyi mamutfenyő Sierra Nevada hegységeinek erdeiben él és az összes természetes populáció védelem alatt áll.

A Nyíregyházi Botanikus Kertbe a magokat az akkori főiskola rektora, Dr. Balogh Árpád hozta. Most már két, tíz méternél is magasabb példányai láthatók. A zöld óriástól néhány méterre látható testvére a vörös kérgéről könnyen megismerhető, parti, örökzöld vagy vöröstörzsű mamutfenyő (*Sequoia sempervirens*). Hazájában az Egyesült Államokban a legmagasabb példánya 112 méter magas és vannak 2000 évnél idősebb példányok is. Sajnos jóval érzékenyebb, mint társa, a téli fagyokat, éghajlatunkat rosszabbul tűri. Hiába a gondos téli takarás, hajtásai néha elfagynak.

A mamutfenyők mögött, a tó mellett tornyosulnak a mocsárciprusok (*Taxodium distichum*) a talajfelszín fölé törő légzőgyökereikkel.

A tó és élővilága

A kis hídon átsétálva majd jobbra haladva szemügyre vehetjük a tavat. A tó felszínét nyáron szinte beborítják a vízi növények. A tóhoz érve nyár elején a tündérrózsák (*Nymphaea* spp.) színpompájában lehet gyönyörködni. Felszínén a sulyom (*Trapa natans*) rombusz alakú levéllemezei és felfújott levélnyelei ringatóznak. Nyárra szinte az egész vízfelületet beborítják a tavirózsa vagy vízitök (*Nuphar luteum*) méregzöld levelei és sárga virágai. A part széli vízben található fehér virágaival a vidrafű (*Menyanthes trifoliata*), hazánk kiveszőben lévő növényritkasága.

A partról gyalogolnak a vízbe a nád (*Phragmites communis*) és a gyékény (*Typha angustifolia*) nagyobb csoportjai, melyből a gyanútlan látogató elé sokszor hangos kuruttyolással ugrál ki egy-egy béka.

A tó partján csodálkozásra késztet a szibériai nőszirm (*Iris sibirica*) mélykék virágszíne. Tavasszal mocsárrétek, és láprétek hangulatát idézi sárga virágaival a mocsári gólyahír (*Caltha palustris*), majd nyáron rózsaszínűre vált a part és beborítják a réti fűzény (*Lythrum salicaria*) kis bokrai.

A mesterséges tó partvonalának védett részén sások között találjuk a kockás liliumot (*Fritillaria meleagris*), majd ugyanitt látható a citromsárga, gömbölyded virágú zergeboglár

(*Trollius europaeus*). Nem messze tőlük egy árnyakosabb részen tavasszal medvehagymát (*Allium ursinum*), nyáron fehér zászpát (*Veratrum album*) talál az érdeklődő.

Fűszernövénykert

A kert északi részén került kialakításra egy 120 négyzetméteres Gyógy- és Fűszernövény-bemutató felület, amely parcellás elrendezésben lett kialakítva. Ezen fajok többsége saját nevelésű, de vannak a Szegedi Botanikus Kertből és a budakalászi Gyógynövénykutató Központból származó fajok is. A közel 80 gyógy- és fűszernövény faj közül csak néhányat említve: apróbojtorján (*Agrimonia eupatoria*), kövirózsa (*Sempervivum tectorum*), kerti ruta (*Ruta graveolens*), cserszömörce (*Cotinus coggygria*), orvosi zsálya (*Salvia officinalis*), fekete bodza (*Sambucus nigra*).

A parcellák között sétálva már érezhetjük a magas illóolaj tartalmú növények bódító illatát, a finom zöld mentáét, kakukkfűét, levenduláét.

Rózsakert

A világ talán legismertebb virágát mintegy ötezer évvel ezelőtt kezdték termesztetni Ázsiában. Az évszázadok alatt vallás- és kultúrtörténeti szimbólummá vált rózsát legkorábban ie. 1770-ben krétai falfestményen ábrázolták, de az egyiptomi sírokban fellelt virágkoszorúk egyik alkotóeleme is a rózsa. Fajtái az ókori egyiptomi, majd görög és római kertekben éppúgy ott voltak, mint a kínai palota-, vagy az indiai maharadzsakertekben. Mohamed kedvenc virágából a középkorban rózsaoiljat pároltak a törökök és a bolgárok. Franciaországban rózsafüzért morzsolgattak a jámbor szerzetesek, Angliában a „Rózsák háborúját” vívta két rivális család, s a szabadkőművesek titkos tanácskozásai is a tömör boltíveket összefogó rózsamotívum alatt folytak. Európa számos helyén, így Németországban, Nagy-Britanniában, Franciaországban, Ausztriában is működnek híres rózsakertek, hazánk leggazdagabb rózsagyűjteménye, a Rozárium, mely Budatétényben található. A Nyíregyházi Botanikus kert rózsakertjében 104 fajta, összesen mintegy 1800 fő rózsa pompázik. A kert egyben adózás a híres magyar rózsanevelő, Márk Gergely munkássága előtt. Feladatunknak tartjuk, az általa nemesített fajtákat oly módon megmenteni, hogy helyet adunk nekik a kertben. Márk Gergely gyönyörű magyar irodalmi és történelmi neveket adott a rózsáinak – így például van Erkel Ferenc, Pesti srácok, Petőfi Sándor, Aradi 13, Tamási Áron, Szerb Antal vagy Regéc nevű rózsa is. S hogy a „névadókról” se feledkezzünk meg, minden ágyás mellett van egy rózsakönyv, melyen az adott fajta jellemzése, valamint az adott író, költő vagy helyszín jelentősége olvasható – így a rózsakerti séta nemcsak esztétikai élményt jelent, hanem szellemi is. A rózsakert másik felében külföldi nemesítésű hibridek vannak – franciák, angolok, amerikaiak. A szemét és lelket gyönyörködtető virágcsodák újabb színfolttal gazdagítják a kertet.

Labirintus

Kiérve a Gyógynövénykertből észak fele indulunk tovább. A telepített tölgyerdő szomszédságában a került kialakításra a sövény labirintus 2009-ben. Krajnyák Nóra tervei alapján ezen a 25mx20m-es területen több mint 550 db óriás tuja (*Thuja plicata*) lett beültetve. A labirintus közepén egy kilátóra felmászva nézheted meg az eddig megtett utat, majd tovább haladva az útvesztőben megtalálhatod a kiutat a Kalandpark felé.

Huszár-játszókert

A Labirintus felől indulva az árnyéket adó tölgyfák alatt haladva már látható a Huszár-játszókert. A kert hátsó, északi-keleti szegletében felépített tornyos-bástyás favarakban és földvárban a gyerekek kipróbálhatják ügyességüket, merészségüket. A kalandok mellett

szórakoztató és oktató játékok várják a gyerekeket és reméljük, örömmel veszik birtokukba ezt az új területet.

Fenyves-rododendronos

Visszaindulva az üvegházak felé az út baloldalán egy szoborkompozíciót pillantunk meg. Szathmáry Gyöngyi alkotása két kislányt ábrázol, mely ivókútként szolgál az erre sétáló látogatóknak. Majd ha a fejünk felett a fák ágai összehajlanak, a bal oldalunkon egy bükkös-elegyes erdőtársítást figyelhetünk meg.

Jobbra kisúton befele sok-sok fenyő és érdekes cserje található. Itt kaptak helyet a leggyakoribb, legismertebb tűlevelűek a lucfenyő (*Picea* sp.), a jegenyefenyő (*Abies* sp.) egy-egy képviselője. Mellettük magasodnak ki a vörösfenyő (*Larix decidua*) lombhullató tűlevelű fái és a simafenyők (*Pinus strobus*) képviselői. Közéjük kerültek beültetésre 2009-ben a rododendron cserjék. A magyarul havasszépének is nevezett cserjékből 50 fajtának 140 egyede látható ezen a területen, amelyek változatos nagyságúak és színűek lehetnek. Májusban, mint lila, rózsaszín, sárga, vagy fehér gombócok sorakoznak az örökzöldek lábainál.

Kifele a rododendronos részből felettünk páfrányfenyő (*Ginkgo biloba*) ágak legyező alakú levelei, ezek a növények még a dinoszauruszok korát képviselik. Valószínűleg az összes ma élő fafaj közül a legősibb. Gyönyörű őszi sárga lombszíne ékessége a nyíregyházi gyűjteménynek. Majd atlasz-cédrus (*Cedrus atlantica*), himalájai cédrus (*Cedrus deodara*), mögöttük a Csontváry által híressé vált libanoni cédrus (*Cedrus libani*) két magasabb példánya tűnik szembe. A cédrusok ősi fák, már a biblia is tesz említést róluk. Illatos fájából templomokat, házakat építettek, bútorokat készítettek vagy hajókat építettek. A tűlevelűek örökzöld hangulatát a színes gyöngyvessző (*Spiraea* sp.) a rózsaszín és a fehér babarózsa (*Prunus triloba*) bokrok oldják fel.

Az épületek előtt elhaladva elsétálunk a perzsa varázsfű (*Parrotia persica*) mellett. Ha a babérmeggy (*Prunus laurocerasus*) és a tarka levelű babérsom (*Aucuba japonica*) egy-egy szép példányát is már magunk mögött hagytuk akkor a főépülethez és az üvegházak bejáratához jutottunk.

Balra a kert régi főbejárata, egy székely kapu látható. A gyönyörű faragott építmény 2002-ben épült Dr. Gyovai Ernő főiskolai tanár és a fafaragó szakkör segítségével. A kapu jobb oldalán található a kert helyi védettségét jelző tábla. Az út egy cserjesor előtt halad el, a cserjék között megtekinthetjük a tüztöviset (*Pyracantha* spp.), illatos orgonát (*Syringa* sp.), boglárcserjék (*Kerria* sp.), a gyöngyvirág-cserjék (*Deutzia* sp.) különböző változatait is. A cserjék előtt az évelőágy sásliliommal (*Hemerocallis* sp.) és árnyékliliommal (*Hosta* sp.) van beültetve, őket egészítik ki időszakosan az árvácskák, a hagymás dísznövények, illetve az egynyári virágok.

Utazás a trópusokra és más egzotikus tájakra

Fán lakó növények

Az üvegház első részében a broméliák, az orchideák és a páfrányok százait csodálhatjuk meg. Fakérgen, kosárban, talajon szinte gyökér nélkül élnek. A Bromélia-félék családjának tagjai életükben egyszer virágzanak. Az ananász (*Ananas communis*) gyümölcséről ismert. Kivételesen egy talajon élő broméliafajta. Az *Aechmea*, *Guzmania*, *Vriesea*, *Bilbergia*, *Cryptanthus* nemzetség számos faja és különböző hibridjeik pompás, tarka leveleikkel hívják fel magukra a figyelmet. Sok közülük igen kedvelt szobai dísznövény.

A *Tillandsia* nemzetség egy különleges faja, a szakállbromélia (*Tillandsia usneoides*), igazi csoda. Ezüstös, fonálszerű hajtásai a trópusi tájakon a fákon telepsznek meg, és minden táplálékukat a párás levegőből fedezik.

A színeikben és alakjaikban rendkívül változatos orchideák csaknem az egész Földön elterjedtek. Túlnyomó részük azonban a trópusok lakói. Különösen ősztől tavaszig gyönyörködhetünk a lepkeorchideák (*Phalaenopsis* sp.) virágában. Kis körültekintéssel ablakpárkányon is nevelhetők, virágoztathatók. A vénuszpapucs-orchidea (*Phaphiopedilum* spp.) virágának jellegzetes mézajakjáról kapta nevét. Szobanövényként csaknem ugyanolyan népszerű, mint a pillangóorchidea.

A csónakorchideák (*Cymbidium* spp.), a vesszős-orchideák (*Dendrobium* sp.) és hibridjeik virágzásában több hétig is lehet gyönyörködni. Virágzik, de még termést nem hozott az orchideák rokonságába tartozó, jól ismert fűszernövény, a vanília (*Vanilla planifolia*).

A trópusi páfrányok közül a szarvasagancspáfrány (*Platycerium alcicorne*) tűnik ki elsőként érdekes alakjával. Lemezszerű leveleivel tapad a fák törzséhez, a szarvas agancsára emlékeztető, asszimiláló levelek végén, a fonákán képződnek spóratartói. Ismerősnek tűnnek a virágcsokrok levéldíszeként használt *Nephrolepis* fajok.

Az érdekes levélformájú vénuszhajpáfrány (*Adiantum tenerum*), az *Asplenium* és a *Pteris* fajok a trópusi erdőket idézik.

Pálmaház

Az üvegház második részében a 12 méter magas kupolás házban azok a növények láthatók, melyek az egyenlítőhöz közeli, állandó csapadékos, párás, forró éghajlatú területekről származnak.

A botanikus kert legidősebb és legértékesebb növénye, a szágópálma (*Cycas circinalis*). A trópusi Ázsiából származik. El nem ágazó törzsű, 3 m-nél ritkán magasabb kétlaki fa. A magvakat és a fiatal leveleket megfőzik, a törzs beléből pedig szágópótléket nyernek. A hímivarú egyedeken tömör, akár egy méteres nagyságú toboz ül a levélüstök közepén. A nőivarú szaporítószervek a levekhez hasonlóak, világosbarnák, magkezdemények a szélükön, a törzs csúcsán fejlődnek. A Tuzson János Botanikus Kertben található hímivarú példány közel száz éves, a Kassai Botanikus Kert ajándéka.

Szágópálma a Tuzson János Botanikus Kertben

Nagyon szép példányai találhatóak itt a csavarpálmáknak (*Pandanus* spp.), a lombos fák közül a *Ficus* fajok uralják a magasságot. Szinte eltűnnek alattuk a dinnyefák (*Carica papaya*). Az üvegház előtti hálón a braziliai pipavirág (*Aristolochia brasiliensis*) fut. Örökzöld

kúszónövény, szív vagy vese alakú levelekkel. Nagyon hasonlít a nálunk is közismert rokonára, a farkasalmára. A virágszárról lecsüngő óriási virág egy pipát formáz, mely egy kiszélesedő bíborszínű világosan erezett tányérban végződik, innen az elnevezése.

A kávé (*Coffea arabica*) Etiópia hegyvidékeiről származik. A kertben található kávécserje rendszeresen hozza illatos, fehér virágait, és cseresznyepiros magköpenyű csonthéjas terméseit. De megtalálható itt a bors (*Piper nigrum*) is, mely magasba kúszik a többi liánnövényekkel (*Monstera* sp., *Philodendron* sp.) együtt. Mint a trópusi erdőkben itt is nagy számmal láthatók – a rózsaszínű buroklevele miatt kedvelt – flamingóvirágok (*Anthurium* sp.), mellettük más tarka levelű fajok készítenek csodálatra.

A „paradicsomi” növény óriási levelei alatt sok kisgyermek elfér. Ez a növény a banán (*Musa x sapientum*). Másfél évente megajándékozta termésével a látogatókat. Ez a világ legmagasabb egyszikű lágyszárú növénye. A terméséréshez hazájában 3 hónap kell, sajnos a botanikus kertben akár háromnegyed év is eltelik, mire beérik. Íze azonban kárpótol, egy-egy gyümölcs az idelátogató gyerekcsoportok között kerül kóstolásra.

A Fülöp-szigeteken elő textilbanán (*Musa textiliana*) is látható, amelyet manilakender néven ismernek.

Subtrópusi növények, Dísnövények

A pálmaház harmadik részében az Ó- és Újvilág trópusain nagy számmal élő Geszneria-félék közül az afrikai ibolya (*Saintpaulina ionantha*), és a gloxínia (*Sinningia speciosa*) a legismertebb. De itt virágzik a Délkelet-Ázsiában használt gyömbér-féle (*Zingiber officinalis*) és dísz rokona az *Alpinia speciosa*.

A körben elhelyezett asztalokon a kisebb termetű növények, Peperomiák, Begóniák és más levél-dísnövények változatos, gazdag gyűjteménye gyönyörködteti a látogatókat.

Rovarfogó növények

Elérkezve a Kaktuszház előterébe, ahol a medencében különböző színű tündérrózsák (*Nymphaea* sp.) nyílnak, a medence szélén a rovarfogó illetve rovaremésztő növények nyújtják az egyik legnagyobb élményt. A harmatfű (*Drosera rotundifolia*) hazánkban is honos, eldugott lápok növénye. Szétterülő tölevélrózsát alkotó levelei kerek tüpárnákra emlékeztetnek, mert a levéllemez olyan mintha gombostűkkel lenne teleszurkálva. Ezek tulajdonképpen nyélen ülő mirigyek, más szóval tentákulumok, amelyek nedvet választanak ki. A kis cseppek hívogatólag hatnak a szomszédos rovarokra, azonban az arra tévedő rovar pórul jár, mert a folyadék ragadós, nincs menekvés. A kürtvirág (*Sarracenia* sp.) Észak-Amerika tőzeglápjainak rovarfogó növénye. Az átalakult levéllemez tölcészerű, a nyílás felett egy kis fedél látható, mely védelmet nyújt az eső ellen, különben a tölcésér alján lévő emésztőnedv felhígulna. Talán a gyerekek által egyik legkedveltebb növény a vénusz légycsapója (*Dionaea muscipula*). Gyors mozgású leveleivel – melyek szétnyitott kagylókhöz hasonlítanak – specializálódott a rovarfogásra. A levéllemez szélén szőröszerű szempillára emlékeztető nyúlványok vannak. A nyitott levél lemezén 3-3 érzékeny serteszőr található, amit ha megérintenek, a levél összecukódik. Ha a rovar a levélre téved, a levél rázáródik, a pillák összecukódnak, és a növény elkezd az emésztőnedvek kiválasztását.

Délkelet-Ázsia trópusainak fákon élő növénye – a leveleinek különleges alakjáról nevezetes – kancsóka (*Nepenthes* sp.). Itt láthatjuk a közel három méter magasra növő papiruszsást (*Cyperus papyrus*) is. Több mint 2000 évvel ezelőtt a növény szárának belső részéből készült az első papirusztekercs. Mellettük szintén magasba nyúlnak a cukornád (*Saccharum officinarum*) karsú szárai. A cukorrépa mellett a legfontosabb cukornövény.

A rovarfogó növények mellett a látogatók a legtöbb időt a mimóza (*Mimosa pudica*) növénye mellett töltik el. Simogatják, levélkéi minden érintésre összezáródnak.

Kaktuszház

Más néven a pozsgások házában közel 2500 növényegyed fogadja a látogatót. A szép gyűjtemény főleg májusban, virágzáskor jelent különleges élményt. Olyan látványt nyújt, mintha Arizonában vagy Mexikóban járna az érdeklődő.

Belépve a növényházba, először a magas termetű medvetalp-kaktuszok (*Opuntia* sp.) és az oszlop alakú *Cereus* fajok tűnnek fel, köztük az amerikai kontinensről származó *Agave* fajok pompáznak nagyméretű gömbkaktuszok (*Echinocactus* sp.) társaságában. Az agávét mindenütt a kaktuszok között tartják számon, bár nem kaktusz csupán szukkulens. Hazájában 5-10 éves korában, nálunk 40-50 évesen virágzik. A nyíregyházi kertben már szemtanúi lehetünk egy agávévirágzásnak.

Az agávét sokan összekeverik az aloé (*Aloe vera*) növényével, amely Dél-Afrikában honos. Az egyiptomi festett vázákon is látható, a fáraók birodalmában az örök élet szimbólumaként tisztelték. Levelét régóta sebek gyógyítására és napégés ellen alkalmazzák, napjainkban számos kozmetikai cikknek is egyik alkotórésze.

Körben – növényasztalra kiültetve – a kistermetű gömbkaktuszok gazdag gyűjteményét csodálhatjuk meg. Így a Dél-Amerikából származó *Lobivia*, *Gymnocalycium* és *Parodia* nemzetség, valamint a Közép- és Észak- Amerika hegyeiből származó *Mammillaria*, *Coryphantha*, *Echinocereus* és *Echinocactus* fajokat.

Ugyanezen az asztalon láthatjuk Dél-Afrika pozsgásokban gazdag *Crassula* és *Mesembryanthemum* fajait. Köztük feltűnő a kavicsutánzó *Lithops* nemzetség, amely Afrika déli-délnyugati sivatagos területein, Namíbiában és a Dél-Afrikai Köztársaság területén élnek.

Trópusi vízi- és haszonnövények háza

Az üvegház legfiatalabb szárnyát 2005-ben adták át. A trópusi haszonnövények háza nem csak a nevében jelzett növényeket foglalja magában, itt található talán a kert legértékesebb virágzó csodája a trópusi tündérrózsa a *Victoria amazonica*, *Victoria cruziana*. Több év kitartó munkájának és rengeteg kísérletnek az eredményeképpen sikerült ezt a melegégyi növényt a botanikus kertnek felnevelni és szaporítani. Virágzása csodálatos látványt nyújt. Ananászillat tölti meg az üvegházat, amikor bimbójából a virág kibontakozik. A csoda virágonként csak két napig tart. Első éjszaka, amikor kinyitja a virág hófehér szirmait az öt megporzó rovarok belerepülnek, másnap hajnalban szirmait bezárja a rovarokkal együtt. Második éjszaka már mélyrózsaszínre színeződnek szirmai – a megporzás következtében – és kinyílásakor a rovarok elrepülhetnek. E csodálatos második éjszaka után a megtermékenyült virág lehúzódik a víz alá és ott a mélyben érleli és hozza termését. Magját hazájában örölve lisztként hasznosítják. Egy növény akár 20-25 bimbót is képes fejleszteni, így a csoda akár többször is megtekinthető. De nem csak a virágzása, hanem a levele is szenzáció ennek a növénynek. 2-3 méteres levélmérete úgy úszik a vízen, mint egy gumimatrac, könnyedén elbírva egy kisebb gyermeket.

A trópusi vízi medencében még megtalálható a tüskés tündérrózsa (*Euryale ferox*), a trópusi tündérrózsák közül a *Nymphaea caerulea*. Mellettük a lóbuszok is bontják gyönyörű rózsaszínű (*Nelumbo nucifera*) virágaikat. Található még a medencében papiruszsás (*Cyperus papyrus*), vízijácint (*Eichhornia crassipes*), kagylótutaj (*Pistia stratiotes*) és pandanusz (*Pandanus odoratissimus*).

Ha a vízi növényeket megcsodálták, körbesétálhatnak a medence körül és megtekinthetik a legnevezetesebb trópusi gyümölcsstermő és haszonnövényeket. Ebben a házban látható az avokádó (*Persea americana*) növénye, valamint több eukaliptusz (*Eucalyptus* sp.) faj is. Látható többek között a bors (*Piper nigrum*), a banán (*Musa x paradisiaca*) vagy a cukornád (*Saccharum officinarum*) növénye. Az érdekes termésű gyapot (*Gossypium herbaceum*) a világ legfontosabb textilnövénye. Peruban már 10 000 évvel ezelőtt felhasználták.

Nem hiányozhat a házból a csokoládé növénye: a kakaó (*Theobroma cacao*). Őshazája az Amazonas térsége, ahol ültetvényeken gyakran termesztik. Az aztékok számára fizetőeszköz és harcra izgatószer volt. A hódítók az „istenek italának” nevezték el. Casanova szerelmi italnak tartotta. Jellegzetessége: virágai a törzsön és a vastagabb ágakon fejlődnek, amely a nyíregyházi kertben is 2005 óta minden évben megcsodálható. A vanília (*Vanilla planifolia*) is remekül érzi magát ebben a házban. A Botanikus Kertben mesterségesen, bambuszpálcikával történik a megporzás. A vanília a sáfrány után a második legdrágább fűszer a világon. Az új üvegház oldalsó üvegeit a kúszó golgotavirág (*Passiflora* spp.) gyűjtemény növényei árnyékolják a nyári forróságtól. A gyűjtemény több mint tíz fajta különböző színű, virágú és levelű növényből áll. Ez a növénycsoport Dél-Amerika trópusi esőerdeiben honos. A 430 golgotavirág fajból többnek is ehető a termése, passiógyümölcsnek nevezik, de szobanövénynek is kedvelt.

A közel száz trópusi haszonnövény tábláin érdekes információkat olvashat a látogató, de a műanyag dobozokban a növény felhasznált részét és/vagy a belőle készült terméket is megtekinthetik az érdeklődők.

Mediterránház

Ha a székelykapu felől sétálunk és az elágazó úton balra kanyarodunk, a mediterránium növényeihez érünk. A Mediterránház egy duplafalú fóliasátor, amely nyáron levehető, télen pedig vízfüggöny óvja benne a növényeket. Itt van elhelyezve a szubtrópusi növények közül a szobafenyő (*Araucaria excelsa*), a különleges hajtású zsurlókra emlékeztető kazuárfa (*Casuarina equisetifolia*), Ausztrália félsivatagi növénye. A szintén ausztráliai mediterrán vidék növényei közül az Eucaliptus-ok is itt lettek elhelyezve. Az ausztráliai erdők háromnegyed részét eukaliptuszok alkotják, melyek többnyire hatalmas termetűek és örökzöldek. A legnagyobb példány 25 méteres törzsátmérőjű és több mint 100 méter magas. Egyes fajukat az illatszeripar és gyógyászat, más fajokat kemény fájuk miatt az építőipar hasznosítja. A *Callistemon* spp. más néven kefevirágcserejék színes üvegmosókefe-szerű virágaikkal hívják fel magukra a látogatók figyelmét. Az *Acacia*-k virágzaskor nyújtanak nagy élményt. De talán a legszebb látványt a virágzó murvafürt (*Bougainvillea glabra*) nyújtja, mely növény őshazája Brazília. A mediterrán időjárast is jól tűri, ezért ott kedvelt kerti futónövény.

Szintén itt található a citrom (*Citrus limon*), a narancs (*Citrus aurantium*), a mandarin (*Citrus reticulata*), a kínai naspolya (*Eriobotrya japonica*), és a különböző színben virító és virágzaskor bódító illatot árasztó leanderek (*Nerium oleander*) is. A Földközi-tenger partvidékének növényei közül látható az olajfa (*Olea europaea*), mely az egyik legősibb kultúrnövény. A mirtusz (*Myrtus communis*), mint jellegzetesen mediterrán faj, Aphrodité kedvenc növénye volt. Csodálatos virágzaskor a gránátalma (*Punica granatum*) is, melyet nem csak virágáért, hanem terméséért is szeretünk. Eredeti hazája Perzsiától Észak-nyugat Iránig terjed. Ősrégi kultúrnövény, már óegyiptomi ábrákon, az ószövetségi iratokban, valamint a keleti és görög mondákban megtalálható, mint a szerelem és a termékenység szimbóluma.

A babért (*Laurus nobilis*) a gyerekek is ismerik, mint a főzelékek fűszereként, de belőle fonták egykor a koronát híres emberek fejére. A fügefafa (*Ficus carica*) széles, karéjos levelei között nyár közepén megjelennek a termések. Hazája Nyugat-Ázsia és a Földközi-tenger vidéke.

Kilépve a szabadföldi területre, egy szinpompában is gazdag, télálló kaktuszgyűjtemény (*Opuntia* fajok) gyönyörködte télen-nyáron. Hazája Dél-Utah, Nevada, Nyugat-Arizona, Délkelet-Kalifornia. Több faj gyümölcse ehető.

A kaktuszgyűjtemény felett teríti el egy selyemakác (*Albizia julibrissin*) terebélyes ágait. Ez a szubtrópusi öv északi határán Perzsiától Japánig őshonos faj, az utóbbi 20 évben terjedt el hazánkban. 6-10 méteres, ernyős koronájú fa.

Az üvegházak mellett egy naposabb területen bontja virágait a batorligeti Nagylegelőre egyedülállóan jellemző három kökőrcsin faj: a leánykőkőrcsin (*Pulsatilla grandis*), a tátogó vagy ibolya kökőrcsin (*Pulsatilla patens*) és a magyar kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*). Közöttük egy-egy fekete kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis* ssp. *nigricans*) szép töve látható.

A Botanikus kert rendszeres éves programjai:

- Március- április táján: Tavaszi Növénykiállítás és Vásár,
- Május 10: Madarak és Fák napja,
- Májusban a Kaktusz-Ház Építése alapítvánnyal évente megrendezésre kerül a Tuzson János Emlékülés,
- Szeptemberben rendszeresen részt veszünk a Fővárosi Állatkert által szervezett Növényfesztiválon,
- Szeptember közepén: Kutatók éjszakája.

Kutatásaink:

- A Botanikus Kert helyet ad természetesen a saját kutatásoknak. Kutatási területek: Védett növények, Növényvédelem, Alternatív növények termesztése, fűszer és gyógynövények termesztése.
- A Botanikus kert befogadja az Egyetem bármely más egységének kutatásait. Ezzel a lehetőséggel általában biológusok élnek, valamint a mezőgazdasági kar oktatói.
- Segítjük, bármely egyetem vagy főiskola hallgatói szakdolgozatának vezetését vagy beállítjuk kutatását.

Oktatás:

- Biztosítjuk, az Egyetem bármely oktatója számára, hogy előadást tartson a Botanikus Kertben, akár elméleti akár gyakorlati képzésről van szó. Állandó vendégeink a KTI és az MAI hallgatói. Az Audio vizuális intézet gyakorlati órái is tavasszal a Botanikus Kertben kapnak helyet. De az előadásokon kívül, kiállítás megnyitókat is rendeznek nálunk.
- Igény szerint órákat vagy bemutatókat is tartunk.
- Támogatjuk a szakdolgozat írókat, és elvégezzük a konzulensi teendőket. Nem csak a Nyíregyházi Főiskoláról, hanem Erasmusos külföldi diákokat is szívesen látunk nyári gyakorlatra.

Együttműködések, kapcsolatok:

- A Botanikus Kert üzemelteti a **Kaktusz-Ház Építése alapítványt**. Elnöke: Lenti István
- **Nemzetközi kapcsolatokat** tartunk fenn és ápolunk a kassai, kolozsvári, ungvári botanikus kertekkel.
- Igyekszünk részt venni minél több hazai és külföldi szakmai konferencián
- Az INDEX SEMINUM kapcsán rendszeres mag-csereforgalomban állunk a világ kb. 80 botanikus kertjével.

Tagságok egyesületekkel, szövetségekkel

- MABOSZ: Magyar Arborétumok és Botanikus Kertek Szövetsége
- Nekifut: Egy Stratégiai Kutatóintézeteket összefogó nemzetközi szerveződés
- TDM: Turisztikai Desztináció Menedzsment / Nyíregyháza

Nyitva tartás

Nyári nyitva tartás (Ápr. 1-től Okt. 31-ig)

hétfőtől-péntekig: 8-tól 16-ig

szombaton: 10-től 18-ig

Téli nyitva tartás (Nov. 1-től Márc. 31-ig)

hétfőtől-péntekig: 8-tól 16-ig

A bejelentett csoportok részére az üvegházban és szabadföldi területen szakvezetést térítés ellenében biztosítunk.

Belépőjegyek

6 éves kor alatt: 50 Ft

gyerek (6-18 éves kor között): 300 Ft.

felnőtt: 500 Ft.

nyugdíjas: 300 Ft.

A kertet ingyenesen látogathatják:

A fogyatékossgal élők igazolványuk felmutatásával.

Csoportos (30 fő) látogatás esetén 1 fő kísérő.

Megközelítés

Busszal:

a vasútállomásról: a 8-as és a 8/a-s autóbusszal,

a városközponttól: a 8-as, a 8/a-s, a 13-as, a 19-es és a 20-as autóbusszal.

Autóval:

a belvárosból indulva a Kossuth és a Sóstói úton, majd a tenispályáknál balra kanyarodva a Stadion parkolója mögött található a kert.

a vasútállomásról indulva a Körúton a negyedik nagy kereszteződésnél balra a Sóstói útra kanyarodva, majd a tenispályáknál szintén balra egészen a Stadion parkolója mögött található a kert.

KAKTUSZ-Ház Építése Alapítvány

Cím: 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b.

Adószám: 19206015-1-15

Számlaszám: 11744003-20130123-00000000 OTP Bank Nyrt.

Alapítvány elnöke: Dr. Lenti István

„Célja: Az általános, közép- és főiskolai/egyetemi oktatás biológiai anyagának bemutatása, élő személtetés, taníthatóságának korszerű kidolgozása. A különböző iskolatípusokban a biológia és a környezetismeret tantárgyak tanítási folyamataiban a fogalmi jegyek alapozása, az összefüggések feltárása és az alapos szaktudás a tankönyvek, kísérletek és megfigyelési lehetőségek maximális biztosításával.”

Kérjük, segítse alapítványunk működését adójának 1%-val vagy egyéb felajánlással.

Elérhetőség

Tuzson János Botanikus Kert

Cím: 4400 Nyíregyháza, Sóstói út 31/b.

Levelezési cím: 4401 Nyíregyháza, Pf.:166.

Tel.: (+36) 42/599-400 2464-es mellék, (+36) 42/599-414

Internet: <http://www.botkert.nyf.hu>